

«Missiun B» – uschia daventa Voss curtin pli natural

■ La biodiversità è la varietà da la vita. Ella è sa sviluppada sur milliardas onns e cumpiglia tut las spezias da plantas e d'animals sco er ils ecosistems. La biodiversità è per nus existenziala – pertge ch'ella procura per aua schubra, nutriment, oxigen, substanzas activas medicinalas e porscha a nus spazis da recreaziun. La varietà da las spezias è periclitada. Il motiv principal per la spariziun da spezias sin l'entir mund è la perdita da spazis da viver ecologics. La Svizra fitg surbajegiada è

particularmain pertugada en cumparegliazion internaziunala. Var 40 pertschient da tut las spezias da mammals e d'utschels che vegnan avant qua en la natira valan sco periclitadas, tar ils reptils èsi schizunt 75 pertschient. E bunamain mintga terza planta da flur figurescha en il fratemp sin la glista cotschna da las spezias periclitadas.

Il Cussegl federal ha lantschà il 2017 la strategia naziunala «Biodiversità Svizra». La finamira principala da quest plan d'acziun è da mantegnair a lunga vista la biodiversità e sias prestaziuns a favur da l'ecosistem. Per cuntanscher questa finamira sto dentant capitar anc bier. Er sin plaun internaziunal è il problem reconuschì. 193 stadis han sutscrit la convenziun da l'ONU davart la diversità biologica. En quella appelleschan las Naziuns unidas a la publicità mundiala da s'engaschar per la diversità biologica.

Contribuir a la biodiversità enturn l'atgna chasa

Plantas indigenas en la basa da viver per bieras spezias d'animals e perquai impurtantas per la biodiversità. Er laina morta, mantuns da crappa u biotops en impurtants spazis da viver. Cun in pèr midadas pudais Vus midar Voss iert en in paradìs per splerins, avieuls selvadis, luschar u erizuns.

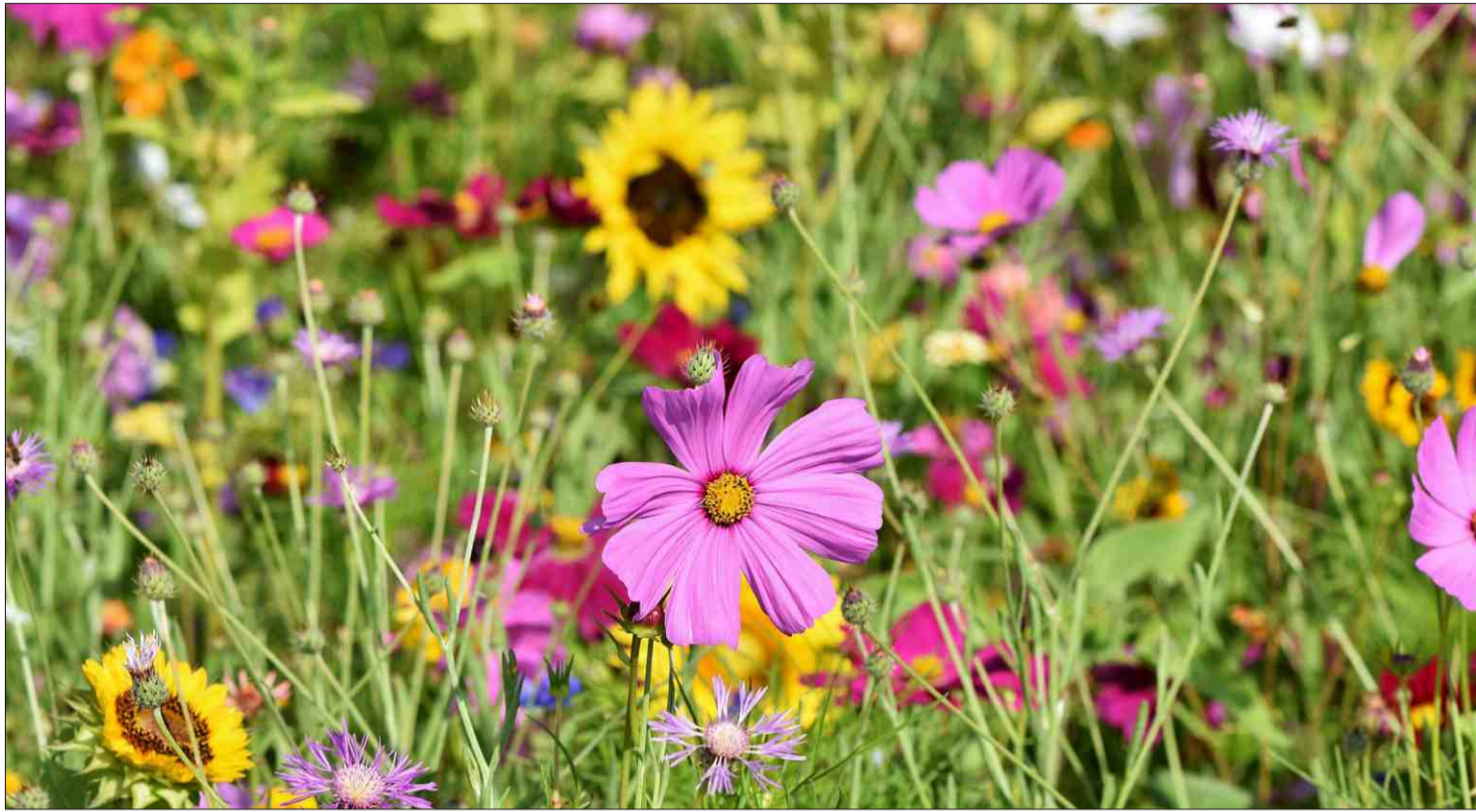
Per realisar in curtin natural èsi da resguardar divers puncts. Dapli dals tips che suondan che Vus pudais realisar en Voss iert e dapli differents insects, utschels e luschar che Vus pudais pli tard observar là:

Laschar star tut: Stgaffir spazi da vita per plantas ed animals indigenas, na munta betg ch'ins sto far grondas lavurs. Il cuntrari, enstagl da zerclar, pon ins simplamain guardar, co che tut crescha e prosperescha. Betg rumir feglia e laschar star roms giun plaun, quai pon ins naturalmain er far be en ina part dal curtin. La natira engrazia a quels che laschan uschia sa sviluppar pitschnas inslas naturalas.

Emplantar in prà da flurs: In pastget cultivà pretenda blera lavur ed ha pauca valur per la biodiversità. In prà da flurs da tuttas colurs fiss perquai ina buna alternativa. Splerins ed avieuls selvadis chattassan là lur vivonda. Betg mintga flur è dentant adattada per mintga terren. Cun agid da la plattforma floretia.ch pudais Vus chattar or, tge flurs che sa fan per Voss curtin. Impurtant tar in prà da flurs è, ch'ins resguarda ils animals cun tagliar l'erva. In taglia-pastget n'è perquai betg adattat. Meglier èsi da tagliar l'erva a la moda veglia cun ina fautsch.

Tips per tagliar l'erva: Tagliar l'erva be trais giadas l'onn; tagliar l'erva en etappas: l'emprim las parts cun bier pastg, lura quellas cun flurs; laschar da tagliar singulas strivlas. Quellas servan als insects sco refugì; laschar l'erva in di giun plaun avant che rumir. Uschia han ils insects temp per ir en in refugì.

Plantar bostgaglia indigena: En biers curtins svizzers chattan ins saivs vivas da tuja. Als animals e micro-organismes indigenas na servan quellas dentant betg sco spazis da viver e portan er betg nutriment per quels. Per chattar or, tge bost-

Flurs selvadis – dar enavos al curtin in zic parità betg domesticada.

FOTO: PD

gaglia che crescha il meglier en Voss curtin, porscha er qua la floretia.ch ina buna survista.

Crear novs spazis: Cun far mantuns da feglia e da roma stgaffesch'ins in spazi da viver per exempel per orvettas, raunas e luschar. Ma er erizuns, puppencot-schens ubain er il poleschet chattan là in lieu adattat. En pli sa legran er bulies ed insects da laina morta. In'otra varianta da stgaffir en il curtin novs spazis da viver en mantuns u mirs da crappa. Tals spazis porschan in refugì per luschar, orvettas, raunas e piutschas. Ed er insects sa zuppan gugent en las sfessas da la crappa.

Drizzar en in lieu cun aua: Lajets e biotops en spazis da viver impurtants per amfibis sco rustgs e piutschas cotschnas. En pli porschan quels aua per utschels ed erizuns ch'han said. Ma atenziun: Tut tenor dovri ina lubientscha da construcziun per in biotop u in lajet. Vossa vischnanca po dar a Vus scleriment davart quai.

Evitar neofitas: Neofitas en bellas plantas, ma ecologicamain fan ellas en nossas regiuns pauc senn. Tar neofitas sa tracti numnadamain da plantas ch'èn dapi la scuverta da l'America en il 15avel tschientaner vegnidas importadas en Svizra – per part sapientivamain, per part er senza vulair. Quellas plantas na tutgan betg en in curtin natural, per las spezias indigenas na porschan ellas numnadamain betg bier.

Desister da chemia: En in curtin natural duess ins desister consequentamain da pesticids chemics. Quels en numnadamain responsabels che bieras spezias moran or – e betg be quellas spezias ch'ins vules vegnir liber. Dentant er tar products biologics èsi da star attent. Er quels n'èn betg nunproblematics per micro-organismes.

Tge surfatschas vegnan en dumonda per ina renaturalisaziun?

Surfatschas da privats, scolars e vischnancas Sin il balcon, en curtin, sin surfatschas communalas u areals da firmas: Tge surfatschas en adattadas per augmentar la biodiversità?

Surfatschas avant nivas, cun paucas spezias u emplantadas cun exots che vegnan emplantadas da nov complettamain u per gronda part cun plantas selvadis indigenas.

Vaschs, chaschas da balcon ed eras autas emplantadas complettamain u per gronda part cun plantas selvadis indigenas.

Surfatschas, nua che vegnan stgarpadas or las neofitas invasivas e remplazzadas cun plantas selvadis indigenas. Atenziun: tgi che stgarpas or las neofitas e lascha avert il terren, ha l'onn proxim cun gronda probabilitad puspè tuttina bieras neofitas.

Surfatschas avant nivas u emplantada

stgarsamain, nua ch'ins lascha ina giada simplamain crescer tut quai che vegn auter che las neofitas invasivas.

Puzs e bigls avant nivs che vegnan revalitads cun plantas d'aua e da pali regionalas e/u cun zonas da riva planivas e sablunusas.

Auals avant en bischens u chanalisads che vegnan averts e renaturads cun estructuras multifaras e/u cun plantas selvadis regionalas.

Vias, piazzas ed access avant nivs u cuverts a moda impermeabla che vegnan revalitads cun glera naturala a surfatschas permeablas e surcreschidas a moda lucca.

Grips e mirs sitgs nivs sin fundament da divers tractaments p.ex. cun tissi u fieu che vegnan revalitads cun renunziar al tractament ed eventualmain cun emplantar plantas da grip indigenas.

Inverdiments da tergs cun bieras spezias da plantas selvadis indigenas, sin ina stresa da terren d'almain 20 cm e/u cun plirs muts da terratsch e da laina morta en lieus staticamain adattads. Atenziun: ils inverdiments cun sedum usitads n'èn betg prezios per la biodiversità.

Inverdiments da fatschadas cun bieras spezias da chaglias e chaglioms indigenas a la Bosco verticale, las turs schumellinas inverdidadas a Milaun.

Surfatschas cun estructuras che promovan la biodiversità u che vegnan surlaschadas a sazezass. Sche vossa surfatscha corresponda ad in ubain a plirs da quests parameters, è ella preziosa per la biodiversità.

Surfatschas agricolas

Crear saivs vivas, chaglioms lung las rivas u bostgam sin ils champs: Saivs vivas, chaglioms e bostgam a la riva e sin ils champs structureschan la cuntrada e simplifitgeschan sco corridor u colliaziun da biotops la mobilitad da las spezias. Las saivs vivas sa componan da differentas chaglias indigenas cun spinas u cun fritgs, da veglias plantas chavorgias u da laina morta e porschan nutriment e refugì a numerus animals. Per dar sumbriva als animals pasculants e sco protecciun cunter il vent e l'erosiun en ellas impurtantas per proteger las resursas (terren, aua, aria), ma er fitg preziosas per l'agricultura.

Crear foss d'aua, puzs e paltauns: I sa tracta da surfatschas d'aua avertas e per gronda part sut l'aua che fan part da la surfatscha dal manaschi. Questas pitschnas surfatschas d'aua cuntengnan ina flora spezialisada e vegnan utilisadas da numerus animals sco spazis da viver (giomberets, insects aquatics), per la producciun (amfibis, libellas) u sco bavraduir (utschels, tgirallas, avieuls). Ultra da quai han las randulinas gugent ils puzs ch'èn sin sientar, perquai ch'ellas chattan là arschiglia per far lur gnieus.

Crear surfatschas ruderalas, mantuns da crappa u da roma: Surfatschas ruderalas en mantuns da crappa, da roma e spundas surcreschidas cun spezias ervusas. Mantuns da crappa e da roma en particularmain prezios per ils reptils ed ils animals pitschens.

Crear in prà extensiv cun sems regionalas: Bieras gruppas da spezias sco ils salips u las tgirallas dal di han lur pli gronda varietà da las spezias en ils prads. Tgi che vul revalitar ils prads cun novas ensemnadas per mantegnair la biodiversità sto resguardar ch'igl è fitg impurtant da duvrar las spezias ed ils ecotips da plantas existents en il cuntorn. Questa pretensiun pon ins ademplir cun duvrar sem regional che deriva da l'ensemnada directa.

Crear in giraun cun flurs: Girauns cun flurs en surfatschas d'ers da plirs onns, ensemnadas cun ervas selvadis indigenas u suenter ina cultura permanenta. Lur fluriziun embellescha il maletg da la cuntrada da la primavaira fin l'atun. L'atun servan ils girauns da flurs ad intginas spezias d'animals en la regiun da la val sco lieu d'envernar e sco vias da recolonisar. Durant l'entir onn dattan els alloschi a numerus animals; tranter auter als insects utilis sco las mustgas ballantschantas, ils baus da Nossadonna, ils baus curridurs u ils filiens.

Crear urs sin surfatschas d'ers cun sems regionalas: Urs sin surfatschas d'ers en sdrimas da plirs onns ensemnadas u surcreschidas cun ervas selvadis indigenas. L'ur sco element durabel e linear è ina funtauna da nutriment ed in lieu da refugì e d'envernada per numerus insects utilis ed impurtant per l'entretschament dals spazis da viver naturalas.

Pertge curtins naturalas?

Per la varietà da las spezias

Tgi che dat in'egliada en in vegl cudesch d'utschels legia là savens dals «curtins» sco spazis da viver – betg mo da spezias sco la merlotscha, il maset blau u la cua-cotschna da chasa che vivan anc oz en ils curtins svizzers. Er utschels sco la tschuetta da la mort, il cot da matg, l'ortulan u il beffarel da curtin en descritti là sco utschels da curtin. Dad els cuan oz en Svizra mo anc paucs pèrs. Intginas spezias, sco la pitgaspina dal chau cotschen, en gia svanidas dal tutfatg. Anc pli dramatica, surtut areguard il dumber d'individis, è la diminuziun dals invertebrats, da las tgirallas sur ils avieuls selvadis fin a las lindornas.

Omaduas perditas stattan en stretg connex cun l'intensivaziun da l'agricultura e la fragmentaziun dals spazis da viver naturalas, ma er cun la depauperisaziun da noss curtins. Ils curtins cun plantas indigenas e pumera veglia preziosa porschan in refugì a tschients spezias d'animals e da plantas. Il pastget englais e chaglias exoticas sco la tuja e

l'arbaia-tscharescha servan mo a paucas animals sco nutriment u zup. La gronda part dals curtins odierns en bain verds, ma deserts ecologics. Nus duvrain bieras surfatschas da curtin cultivadas en accord cun la natira – e betg mo in pugn plain. Per ch'il spazi d'abitat daventia puspè attractiv per tut las spezias svanidas sto el cuntengnair ina rait spessa da spazis da viver adattads. Bliers insects sa movan sin il pli in pèr tschient meters davent da lur lieu da naschietscha. En quest cuntorn sto esser il proxim spazi da viver abitabel, uschiglio n'han els nagina schanza a lunga vista.

Per Vus

Societads da plantas naturalas nizzegian optimalmain las substanzas nutritivas en il terren e la glisch penetranta. Ellas porschan paucas largias, nua che pudess crescer «zerclim». In curtin natural cultivà en accord cun la natira e gia creschì in pèr onns stuais Vus zerclar e segar damain, na stuais Vus betg ladar e betg tractar cun tissi.

Ma quai è anc il pli pitschen avantatg. In curtin natural viva! Qua sglatschan avieuls selvadis e tgirallas, qua chantan il salip da feglia ed ils utschels, qua traplignan erizuns per lung da las saivs vivas, qua flureschan mintga mais puspè novas flurs ed ins po mangiar blera fritga e numerusas ervas. In curtin natural è ideal per ils uffants e po vegnir fatg anc pli segir cun renunziar a plantas da tissi. Ma er per ils creschids porscha el bier dapli qualità da viver ch'in curtin ordinari steril.

Per buns terrenes ed in clima empernaivel

En in curtin natural saun è prest mintga surfatscha cuverta cun plantas. Surfatschas da terratsch avertas datti strusch. Quai ha dus effects positivs: d'ina vart po la plievgia lavar or damain substanzas nutritivas, il terren mantegna sia qualità e ladim artificial n'è betg necessari. Da l'autra vart evapurescha er bier damain aua e la glisch che penetrescha vegn absorbada da las plantas enstagl da vegnir transformada en ch'alira. Quai procura per in clima empernaivel, surtut la stad. Citads sco Amsterdam, Detroit e Basilea creschan oz sistematicamain surfatschas verdas per sa proteger meglier cunter las undas da ch'alira. Cun in curtin natural faschais Vus il medem per Voss quartier.

La presentaziun:
Dossier «Curtin natural».

Dapli infurmaziuns:
chatta.ch/?hiid=xx
www.chattà.ch